

МЕЖДУНАРОДНЫЙ КОМИТЕТ СЛАВИСТОВ

Комиссия по славянской фразеологии

**СЛАВЯНСКАЯ
ФРАЗЕОЛОГИЯ И ПАРЕМИОЛОГИЯ
В XXI ВЕКЕ**

Сборник научных статей

Под редакцией

Е. Е. Иванова, В. М. Мокиенко

Минск

Издатель Змицер Колас

2010

© Ž. Fink

ŠTO SE GURA POD TEPIN I ZAŠTO? (kulturološka i sociolingvistička analiza hrvatskog i ruskog frazema)

1. Frazemi s komponentom *tepih*. Frazeološki i opći rječnici hrvatskoga i ruskog jezika registriraju malen broj glagolskih frazema s imeničkom komponentom *tepih*, odnosno *ковёр* [1]. Osim toga treba naglasiti da su oni zabilježeni u novijim rječnicima što znači da su se takvi frazemi relativno nedavno počeli upotrebljavati u dvama jezicima.

U hrvatskom je jeziku prvi put zabilježen frazem *gurnuti/gurati pod tepih* što 1994., u drugom izdanju Aničeva Rječnika, u istom ga obliku nalazimo u Hrvatskom frazeološkom rječniku, dok ga Rječnik hrvatskoga žargona (2001) Tomislava Sabljaka, bilježi s jednim vidskim parnjakom: *gurnuti pod tepih*. To je jedini rječnički registriran frazem s komponentom *tepih*.

U ruskom su jeziku frazemi sa sastavnicom *ковёр* prvi put registrirani u priručniku *Nove riječi i značenja* koji popisuje leksičke, frazeološke i značenjske novine nastale tijekom 70-tih godina XX. st.; u njemu se nalaze frazemi *на ковёр* [вызвать, поставить и т. д. кого] i *на ковре* [стоять, быть и т. д. перед кем (у кого)]. U Rječniku nove ruske frazeologije V. Mokienka [2003.] upisana su četiri glagolska frazema s navedenom komponentom: *выдергивать/выдернуть ковёр из-под ног кого* ('лишати поддержки, ослаблять кого-л.'), *быть (стоять) на ковре* ('о человеке, получающем выговор, разнос от вышестоящего'), *вызывать/вызвать (ставить/поставить) на ковёр кого* ('приглашать для выговора, разноса, обычно – в кабинет начальника, в вышестоящие институции'), *идти/пойти на ковёр* ('направляться в кабинет начальника для выговора, разноса'). Uz posljednja je tri frazema upisano da često imaju šaljiv i/ili ironičan ton. Frazemi *быть (стоять) на ковре* i *вызывать/вызвать на ковёр* кого smatraju se kalkovima iz engleskog i dovodi ih se u direktnu vezu s engleskim frazemima *be on the carpet* i *call someone on the carpet*. Prema podacima iz etimološkog rječnika ruske frazeologije [Бирих 2005, с. 308–309] engleski su se frazemi prvotno upotrebljavali u sportskoj terminologiji, a onda su prešli u opći frazeološki fond i upravo su u takvom značenju preuzeti u ruski jezik pri čemu su na osnovi njih u ruskom jeziku nastali još neki glagolski frazemi. Napomenula bih još da se navedena tri ruska frazema može potvrditi u relativno malom broju suvremenih ruskih frazeoloških rječnika.

Pogledamo li frazeme dvaju slavenskih jezika sa sastavnicom *tepih* (*ковёр*) vidjet ćemo da se on na različite načine doživljava u frazemima. Tepih u hrvatskom predstavlja predmet ispod kojega se od očiju javnosti može sakriti nešto loše,

...ivno. U trim
...u opomenu
...nacno u jedno
...se kompone
2. Frazem g
...o frazemu g
...enicima. Fraz
...drugim neslaver
...in *under the ca*
...imenička kompor
...*under den Teppic*
...id. Navedeni se
...nosti. Mogli bisi
...naglašava želja i
...nika, obitelji itd.
...akterima, tj. osob
...samo na vršitelja
...pokušava riješiti
...dakle, riječ o na
...pa možemo reći c

Engleski je
godine (<http://www>
a u hrvatskom s
setih godina pro

U rječnici
gurnuti/gurati.
pod tepih što n
potvrđuju i nek
Vjesnik u korpu
godine i došla d
jući, gurnut, gi
osim njih po
pomesti/mesti –
(*spremati*) i *sak*
dva put.

Za *Vladu*
ali na taj se na
...smatra
neko vrijeme g
pod tepih. (Vje
No u tur
samo koristi, i
stavljanje pod
željenim poslje

negativno. U trima ruskim frazemima tepih simbolizira kritiku, prijekor, ukor, strogu opomenu koju upućuje osoba na višem stupnju hijerarhijske ljestvice. I konačno u jednom ruskom frazemu tepih predstavlja oslonac, sigurnost, a glagolskom se komponentom ona izmiče ispod nogu [2].

2. Frazem *gurnuti/gurati pod tepih* što. Ovom ćemo prilikom opširnije govoriti o frazemu *gurnuti/gurati pod tepih* što zabilježenom u novijom hrvatskim rječnicima. Frazem identične strukture, osnovan na istoj slici upotrebljava se i u drugim neslavenskim i slavenskim jezicima, npr. u britanskom engleskom *sweep sth under the carpet*, dok je u američkom i australskom engleskom češća je imenička komponenta *rug* (*sweep sth under the rug*), zatim u njemačkom *etw. unter den Teppich kehren* [3], slovenskom *pomesti/pometati pod preprogo* <kaj> itd. Navedeni se frazemi vrlo često upotrebljavaju u publicistici, ali i u književnosti. Mogli bismo govoriti o dvama elementima njihova značenja. U prvom se naglašava želja i potreba da se nešto sakrije od javnosti, od okoline, bliskih suradnika, obitelji itd. Dakle, prvi element značenja ide od vršitelja radnje prema drugim akterima, tj. osoba A skriva ili taji nešto od osobe B. Drugi se pak element odnosi samo na vršitelja radnje koji se ne može ili ne želi suočiti s problemima, koji ne pokušava riješiti problem nego ga zataškava i/ili prikriva, bježi od njega. Uvijek je, dakle, riječ o nekoj neugodnoj situaciji ili problemu koji pokušavamo izbjeći, pa možemo reći da je frazem negativno konotiran.

Engleski je frazem *sweep sth under the carpet* prvi put zabilježen 1963. godine (<http://www.etymonline.com/index.php?search=sweep&searchmode=none>), a u hrvatskom se jeziku aktivnije počeo upotrebljavati u drugoj polovici devedesetih godina prošlog stoljeća.

U rječnicima je registrirana upotreba samo jednog glagolskog vidskog para: *gurnuti/gurati*. Uvidom u veći broj primjera upotrebe frazema *gurnuti/gurati pod tepih* što može se primijetiti da se osim navedenih glagola u tekstovima potvrđuju i neki drugi. Pregledala sam 225 primjera upotrebe iz dnevnih novina *Vjesnik* u korpusu Hrvatska jezična riznica (HJR) za razdoblje od 2000. do 2007. godine i došla do zaključka da su navedeni glagoli i njihove izvedenice (npr. *gurajući, gurnut, guranje* itd.) doista najčešće upotrijebljeni (oko 63,5%), međutim, osim njih pojavljuju se i sljedeći glagoli, odnosno njihove izvedenice: *pomesti/mesti* – oko 14%, *staviti/stavljati* – oko 11%, te *pospremiti/pospremati* (*spremati*) i *sakriti/sakrivati* – oko 5%. Drugi se glagoli pojavljuju samo jednom ili dvaput.

Za Vladu je najjednostavnije rješenje otvoriti val stečajeva, smatra Sever, ali na taj se način problem gura pod tepih. (Vjesnik, HJR)

...smatra da bi velika rekonstrukcija Vlade »dala daha petorcici«, jer bi se neko vrijeme govorilo samo o novim ministrima, dok bi se stvarni problemi pomeli pod tepih. (Vjesnik, HJR)

No u turizmu, kao i u svakoj gospodarskoj aktivnosti, u račun se ne uzimaju samo koristi, već i štete ili troškovi s kojima se potrebno na vrijeme suočiti jer stavljanje pod tepih određenih problema danas može rezultirati dalekosežnim neželjenim posljedicama sutra. (Vjesnik, HJR)

Pojedinci to ne mogu dokazati, ali i laicima se čini da netko tu nešto sprema pod tepih. (Vjesnik, HJR)

Čaša se tako pretila nakon niza godina skrivanja pod tepih gorućih problema unutar stare udruge i njezinih suprotstavljenih i antagoniziranih timova. (Vjesnik, HJR)

U svega nekoliko je primjera umjesto germanizma *tepih* upotrijebljen odnosno turcizam *čilim*:

Procesi i ispitivanja (...) bit će prešućivani, odugovlačeni i stavljeni pod sag. (www.reci.hr/.../37067.aspx)

... ali se ne smije ni poništiti i stavljati pod čilim kao što je to bio slučaj zadnjih 70 godina... (forum.net.hr/forums/p/130190/3592448.aspx)

Može li se govoriti o ekvivalentnom frazemu u ruskom jeziku? Pogledamo ruske rječnike, u njima nećemo naći frazem s identičnom dubinskom strukturom značenjem. Prelistamo li, s druge strane, novine, časopise, Nacionalni korpus ruskog jezika ili internetske pretraživače uvjerit ćemo se da se frazedom *замести/заметать (загнать/загонять) под ковёр* что koriste autori u različitim tekstovima [4]. Iako se može potvrditi upotreba četiriju različitih glagola, najfrekventniji su *замести/заметать* i njihove izvedenice, na drugom su mjestu po čestotnosti – *загнать/загонять*, a svega je nekoliko primjera upotrebe nađeno s glagolima *спрятать/прятать, затащить/затащить*.

Главное в случае неудачи не замести проблему под ковёр, а вынести ее на открытое обсуждение. (www.iprnou.ru/article.php?idarticle=003192)

Пессимистическая информация о жертвах, как принято у нас на Ближнем Востоке, заматывается под ковёр. (world.lib.ru/g/gruppa_t/050902_avrum_oppes.shtml)

А сегодня все попытки загнать этот конфликт под ковёр не приносят и не могут принести мирных результатов. (НКРЯ)

Усольский конфликт спрятали под ковёр. (www.fedpress.ru/federal/econom/build/id_100679.html)

Мы считаем, что всё должно быть честно, прозрачно и открыто, а команда Черновецкого пытается всё затащить под ковёр. (www.mobus.com/100664.html)

U nekim se slučajevima, vjerojatno radi pojačanja efekta, u frazem uključuju i imenice tipa *мусор* ili *сор*:

Заметание мусора под ковёр – а именно так можно назвать политику федерального правительства в этой сфере в последние десять лет – ни к чему хорошему не привело. (НКРЯ)

Во имя спокойствия во время «больших выборов» федеральный Центр решает замести весь сор под ковёр. (НКРЯ)

U kakvom se kontekstu upotrebljavaju hrvatski i ruski frazem? Što se gura pod tepih? I zašto? Već je spomenuto da frazem ima negativnu konotaciju, da mu je značenje vezano uz semantičko polje namjernog prikrivanja i zataškavanja podataka kako javnost o njima ne bi saznala.

Vrlo je česta upotreba frazema u kontekstu politike, loših ili pogrešnih političkih ili ekonomskih odluka, afera i skandala u politici, nepovoljnih ili neugodnih

imenica vezani
se povezuje
pa se st
ju pod tepih.
najavio
pod tepih. (HJR)
Diploma
(HJR)
... ovaj će
jedanja izbiju a
Оставш
сёр – разреша
димира Пути
В амери
сёр» глобаль
060207_16530
Тогда к
годы Комму
«под ковёр».
Так есл
инфляция за
Негати
(abcdefgh.live
Nadalje
djelovanja, ka
Glavni
tepih... (www
MORH
Их офт
цами» или п
вається слиш
ке, «сунут
imperialism.h
К 60-м
роко, что и
narkotiki.ru/e
I kon
međuljudskii
Oba p
Odbora i D.
tepih... (HJR)
Sukob
(HJR)
Potrel

činjenica vezanih za politiku, ekonomiju, donošenje zakona, sustav poreza, a također se povezuje s negativnim društvenim procesima.

...pa se stekao dojam da je cijela priča zataškana, da državna tijela sve guraju pod tepih. (HJR)

...najavio znatne porezne promjene, ali je ta priča vrlo brzo pospremljena pod tepih. (HJR)

Diplomacija nastoji sve gurati pod tepih barem do okončanja izbora... (HJR)

...ovaj će se saziv gradske skupštine pamtiti po tome što između svakog zasjedanja izbiju dvije, tri nove afere koje oni žele gurnuti pod tepih... (HJR)

Оставшиеся серьёзные противоречия временно заматаются под ковёр – разрешать их будут в течение следующего президентского срока Владимира Путина. (НКРЯ)

В американской прессе публикации о том, как Буш «заматает под ковёр» глобальное потепление, появились не вчера. (www.nrs.com/print/060207_165309_49758.html)

Тогда как классические партии, за исключением, может быть, в те годы Коммунистической партии Германии, пытались эту тему загнать «под ковёр». (izbiratel.ru/vvm/2006/10/05/reffrendum_297.html)

Так если бы не Росстат, первыми были бы мы – Россия, у нас реальная инфляция загоняется под ковёр... (bankir.ru/discuss/1107979)

Негативные общественные явления не следует заматать под ковёр. (abcdefghijklm.livejournal.com/969582.html)

Nadalje, frazem je čest u tekstovima o različitim oblicima nezakonitog djelovanja, kao i onima posvećenima problemu narkomanije.

Glavni povjerenik HUS-a za Dalmaciju tvrdi da se kriminal skriva pod tepih... (www.rtl.hr/vijesti/prikaz/15052/-27k)

MORH ne bi trebao problem narkomanije gurati pod tepih... (HJR)

Их официально именуют «отчуждёнными», «нелегальными иностранцами» или просто «нелегалами». Но какую цифру ни бери – проблема оказывается слишком большой, чтобы её можно было, как выражаются в Америке, «сунуть под ковёр» [5]. (katynbooks.narod.ru/offtopic/imperialism/imperialism.htm)

К 60-м годам проблемы привыкания распространились настолько широко, что их уже нельзя было, образно говоря, замести под ковёр. (www.narkotiki.ru/expertroom220.html?sid=p)

I konačno, nalazi ga se u tekstovima u kojima se govori o lošim međuljudskim odnosima, negativnim emocijama.

Oba pisma uljudno preskaču činjenicu da je došlo i do zategnutih odnosa Odbora i DSV-a upravo na konkretnim imenovanjima. Ali, spor je gurnut pod tepih... (HJR)

Sukob koji se godinama gurao pod tepih sada je doveden do usijanja... (HJR)

Potrebno je što prije staviti pod tepih sve dosadašnje animozitete... (HJR)

...nesporazumě nastale proteklih dana odlučili gurnuti pod tepih (JL, 2002)

U vremenima kad (...) s lakoćom pod tepih guraju i najteže optužbe, клеветe i sumnje... (HJR)

А сегодня все попытки загнать этот конфликт под ковёр не приносят и не могут принести мирных результатов. (НКРЯ)

Ничто не замечается под ковёр. Если появился вопрос, произошёл сбой, возникло недоразумение или иное событие, это всегда выносится на обсуждение. (www.uldelo.ru/?section=6&id=431)

...грозят оказаться неразрешимыми в течение долгого времени, а потому Вы пытаетесь сгладить трудности, так сказать, замести неприятности под ковёр. (libastro.ru/znak.php?n=4.7)

Любой зажим «инакомыслия», замечание «под ковёр» имеющихся разногласий влечёт за собой негативные последствия... (www.globalaffairs.ru/printver/7287.html)

Kao što se iz navedenih primjera vidi, hrvatski se frazem *gurnuti/gurati pod tepih* što i njegov ruski ekvivalent *заметти/замечать (загнать/загонять) под ковёр* что употребљавају у контексту затаškavanja, прикривања у највећем броју случајева неких негативних појава, догађаја или емоција.

1. U članku se ne uzima u obzir folklorni frazem *ковёр-самолёт* koji ponekad postaje dio frazemskih jedinica proširene strukture, npr. *перенестись куда словно (как, будто) на ковре-самолёте*.

2. Navedena se komponenta ponekad upotrebljava i u kontekstu svečanih situacija (*crveni tepih, красный ковёр*), ali u tom slučaju na značenje frazema više utječe crvena boja (koja ovdje simbolizira svečanost) nego sam tepih.

3. U Rječniku njemačkih frazema s engleskim i slavenskim ekvivalentima (Breustedt, Getzin, Grätz, Kolsut, Walter 2004) ne daje se ruski ekvivalent identične slike, već su ponuđeni ruski frazemi s potpuno drugom motivacijom i jedan glagolski ekvivalent: *держат что-н. в тайне (в секрете); скрыть/скрывать что-н.; умолчат/умалчивать что-н.*

4. Zanimljiva je činjenica da su druga dva frazema s komponentom *ковёр* (v. 1.) relativno nedavno (70-ih godina) preuzeta iz engleskog jezika, a da se ovaj posljednji u to vrijeme nije počeo upotrebljavati.

5. U ovoj se rečenici dobro vidi da je frazem nastao kalkiranjem iz engleskog.

Kratice

HJR – Hrvatska jezična riznica

JL – Jutarnji list

НКРЯ – Национальный корпус русского языка

Popis literature i izvora

Anić, V. Rječnik hrvatskoga jezika / V. Anić. – Zagreb: Novi Liber, 1998. – 1439 s.

Anić, V. Veliki rječnik hrvatskoga jezika / V. Anić. – Zagreb: Novi Liber, 2003. – 1881 s.

Breustedt, W. Wörterbuch deutscher Phraseologismen mit englischen und slawischen Äquivalenten / W. Breustedt, J. Getzin, J. Grätz, I. Kolsut, H. Walter. – Greifswald: Ernst-Moritz-Arndt-Universität, 2004. – 162 S.

Cambridge International Dictionary of Idioms. — Cambridge University Press, 1998.

87 p.

Collins Cobuild, Dictionary of Idioms. — The University of Birmingham: Harper Collins Publishers, 1997. — 493 p.

Menac, A. Hrvatski frazeološki rječnik / A. Menac, Ž. Fink Arsovski, R. Venturin. — Zagreb: Naklada Ljevak, 2003. — 414 s.

Sabljak, T. Rječnik hrvatskoga žargona / T. Sabljak. — Zagreb: V.B.Z., 2001. — 376 s.

Бирих, А.К. Русская фразеология: историко-этимологический словарь / А.К. Бирих, В.М. Мокиенко, Л.И. Степанова. — М.: Астрель; АСТ; Люкс, 2005. — 926 с.

Мокиенко, В. Новая русская фразеология / В. Мокиенко. — Ополе: Uniwersytet Opolski, 2003. — 168 s.

Новые слова и значения: словарь-справочник по материалам прессы и литературы 70-х годов / под ред. Н.З. Котеловой. — М.: Русский язык, 1984. — 805 с.

uti pod tepih

e optužbe, klevet

вѣр не приносят

прос, произоше

гда выносятся

о времени, а по

месту неприят

ѣр» имеющихся

www.globalaffairs

m gurnuti/gurati

нать/загонять)

nja u najvećem

ji ponekad postaje

вно (как, будто)

ih situacija (crveni

na boja (koja ovdje

entima (Breustedt,

e, već su ponuđeni

держатъ что-н.

-н.

ѣр (v. 1.) relativno

o vrijeme nije po-

eskoj.

8. — 1439 s.

i Liber, 2003. —

und slawischen

reifswald: Ernst-